

Tildragelser under Danmarks besættelse af Tyskerne i perioden 9/4 1940 til 5/5 1945.

af kriminalassistent Arnold Hagstrup, Løgstør
December 1987

Arnold Hagstrup

Som det er de fleste bekendt begyndte tyskerne at rykke ind i Danmark tidligt om morgenen den 9/4 1940. Det skete dels til lands over landegrænsen mod SYD og dels af søvejen både i København og Korsør.

Alt det, der var foregået forud for besættelsen bliver ikke omtalt her, idet jeg dog finder anledning til at bemærke én eneste ting, nemlig oplysningerne fra sergent af reserven Bundgaard, som jeg kendte fra indkaldelser til hæren på tidligere tidspunkter. Bundgaard "tog imod" tyskerne ved landevejen umiddelbart syd for Søgaard Kaserne. Han var fører for en halv afværgedelning, - dvs. de var ca. 16 mand.

Ordren lød på "henholdende kamp" med tilbagetrækning til vejgaffelen syd får Åbenrå, hvor Sønderborg garnison ville støde til og hjælpe. **Den kom ikke**, idet der allerede på et tidligt tidspunkt fra forsvarsministeren, Alsing Andersen, var givet ordre til, at den ikke skulle tage til Åbenrå. Garnisonen blev hjemme og herefter var soldaternes syn på samme Alsing Andersen af en noget blandet karakter – noget der dengang og senere også var tilfældet for uendelig mange menneskers vedkommende. Alsing Andersens optræden gav anledning til mange ikke særlig pæne bemærkninger.

Nok om det.

Vi mødte på kontoret i Viborg, hvor jeg på det tidspunkt gjorde tjeneste. Vi mødte alle med undtagelse af én af kollegerne, Ernst Martin Randlev Erichsen. Han forsvandt og vendte ikke tilbage for fredag – 9/4 var en

tirsdag. Ingen kunne få et vide, hvor han havde været henne eller hvad han havde lavet. Han påstod overfor politimesteren, at han ”havde en bestemt mission at udføre”.

Senere konstaterede vi, at han var Nazist eller i hvert fald særdeles tysker-venlig. Efter 19/9 1944, da det danske politi var blevet afsat, begyndte han således at samarbejde med Gestapo, vistnok med Bovensipen eller muligvis Söhnlein. Sidstnævnte deltog i drabet på Kaj Munk. Det var yderst kedeligt at forrette tjeneste sammen med en forræder, for det var han nemlig. Vi skulle hele tiden være yderst varsomme, når han var i nærheden. Han blev i øvrigt efter kapitulationen anholdt i København og idømt, vistnok 8 års fængsel.

Umiddelbart før min forflyttelse den 1/7 1941 til Nibe, skete der en alvorlig tildragelse i Viborg i forbindelse med tyskerne. En tysk soldat stak en ung mand ihjel med sin bajonet på badepladsen ved Viborg Nørresø.

Byen var i oprørsstemning.

En pige, der havde været den egentlige årsag til det skete, skulle jeg køre i min bil fra stedet til vort kontor, men lige idet jeg skulle sætte i gang, sprang en tysk militærperson ind i bilen og forlangte at blive kørt til tysker-nes hovedkvarter i Håndværkerforeningen. Her blev han sat af sammen med pigen og vi kunne således ikke få lejlighed til at afhøre hende. Det kunne overhovedet ikke nytte at forsøge på ikke at køre hen til hovedkvar-teret. En nægtelse ville have medført øjeblikkelig anholdelse af mig. Der var i ”tyskertiden” ikke særlig meget at stille op ved sådanne lejligheder, hvor tyskerne direkte var til stede.

Der har formentlig aldrig nogensinde været større begravelse i Viborg end den, hvor den unge mand blev begravet. Vi var to kriminalbetjente udkom-manderet til at deltage, idet der kunne befrygtes uro – ikke mindst fra tyskernes side. Vi skulle i så fald straks alarmere en udrykningsdeling, der fra Aarhus var ankommet og havde taget ophold i Teknisk skole i nærheden. Ingen i Viborg, udover politiet, vidste, at der var truffet sådanne sikkerheds-foranstaltninger.

Fra den 1/7 1941 forrettede jeg tjeneste i Nibe, idet jeg havde søgt en ledig stilling der. Allerede da var det min mening at komme til Løgstør, såfremt lejlighed dertil skulle byde sig. Løgstør hørte til samme politikreds og det ville sikkert være lettere for mig at komme til Løgstør, når jeg allerede i forvejen var ansat i kredsen. Det skete jo altså den 1/10 1943, idet Osvald Hansen flyttede fra Løgstør til Nykøbing Mors.

Der var ikke nogen større belægning af tyskere i Nibe. Af og til logerede der nogle af dem på Hotel Nibe, men de kom meget til byen, idet de fik repareret biler hos en mekaniker der. Der var ikke alvorlige sammenstød med dem, hvorimod der nogle gange var sammenstød mellem politi og arbejdere fra flyvepladsen i Aalborg.

En enkelt morsom episode skal dog omtales: Frank Laursen (senere kaptajn i Hjemmeværnet) sagde en aften til mig, at han ville vise mig noget hjemme på sit værelse i Nørregade. Jeg fulgte med ham. Han var yderst forsigtig med mørklægningsgardinerne. Fra sit klædeskab fremtog han en meget fin, næsten ny militærriffel. Han fortalte, at han aftenen før var kommet gående forbi Hotel Nibe. En tysk officersvogn holdt udenfor. Soldaten bar kufferter tilhørende en officer ud fra hotellet til bilen. Han havde stillet sit gevær op mod bilens ene forskærm og i det øjeblik soldaten var gået ind efter en anden kuffert, snuppede Frank Laursen geværet og bragte det hjem.

Næste morgen kaldte politifuldmægtig Rævsbjerg på mig. Han havde besøg af en tysk soldat, der ville anmelde tyveri af et gevær under de foran beskrevne omstændigheder. Jeg skrev omhyggelig rapport om det skete, efterlyste geværet i Kosterbladet og lovede i øvrigt tyskeren, at det sikkert nok skulle lykkes os at finde frem til hans gevær, hvorefter han forlod kontoret.

Geværet blev ikke senere fundet. Frank og jeg har mange gange talt om den lille episode og moret os over den. Den kunne ellers nok have fået alvorlige følger i tilfælde af opdagelse. Frank blev senere – men ikke på grund af

geværet – anholdt af Gestapo i forbindelse med våbenedkastning fra England.

En morgen blev der telefoneret fra en mand, der boede i nærheden af Hjedsbæk. Han havde om morgenen set "noget" svømme rundt i en lille dam, der fandtes ude på hans mark. Han turde ikke røre ved det, da det lignede "noget tøj". Fuldmægtig Rævsbjerg, kontorassistent Børge Nielsen og jeg selv tog ud til stedet. Det viste sig, at "tøjet" var nogle faldskærme og et par overtræksdragter. Det var særdeles tydeligt, at der i området var blevet kastet faldskærmsfolk ned. Vi kunne på marken konstatere, at der måtte være tale om i alt 5 mand, hvilket da også sandsynliggjordes derved, at der et stykke borte fandtes liggende 5 fine cykler også kastet ned med faldskærm. Videre kunne vi tydeligt se fodspor ned over en pløjemark i retning mod en gård. Forskellige steder i Danmark var der blevet oprettet (på tysk ordre) specielle eftersøgningshold indenfor politiet, der navnlig skulle foretage eftersøgning og anholdelse af nedkastede faldskærmsfolk. En sådan styrke fandtes også i Aalborg. Desværre var der i holdet en "ustabil" hundefører. Det drejede sig derfor for os tre, der var ene på stedet, uden tilskuere, at gøre et eller andet, der kunne forhindre hunden i at finde og følge sporene. Vi gik derfor alle tre rundt om dammen et utal af gange og da hunden nåede frem, fandtes der så mange spor på stedet at de rigtige helt undgik opmærksomheden. Det kan derfor være bittert for nogle år siden at læse lederen af faldskærmsholdet, udtale, at politiet gjorde det de kunne, for at få fat på faldskærmsfolkene. Vi gjorde lige det modsatte, men det kunne de måske ikke vide, men bittert virker det alligevel.

I øvrigt kender jeg ikke et eneste tilfælde, hvor tidligere omtalte eftersøgningshold har fundet eller anholdt en faldskærmsjæger. I øvrigt vidste vi – i hvert fald jeg – næsten med sikkerhed, hvor de 5 udmærkede folk skulle søge kontakt. Krmass., Trilling og jeg havde en uges tid forinden sammen været på Støvring Højskole, hvor vi skulle undersøge en tyverisag. Vi talte med forstander Stærmosen, der betroede os, at han måske snart fik nogle

gæster, som han måske skulle foretage en rejse sammen med. Naturligvis nævnte han ikke direkte faldskærmsfolk, men det lå som så mange andre ting i luften.

Ved en anden lejlighed havde landbetjenten fra Støvring – han hed dengang Jantzen-Petersen – på en mørk landevej truffet en ukendt mand. Denne mand fortalte noget om, at han havde stillet sin cykel fra sig i Støvring og at han nu ikke kunne finde den. J.P. tilbød manden hjælp. De kørte sammen tilbage til Støvring. J.P. bad manden følge med til hans kontor til en lille samtale.

Der færdedes under besættelsen så mange fremmede og nogle mistænkelige personer, at man godt ville vide lidt mere om, hvem man talte med.

Herunder kom det tilfældigt frem, at det var en faldskærmsmand – han forsøgte at få fat i sin pistol, der var i lommen på hans regnfrakke. Det var en kedelig situation for begge parter, men det endte med, at J.P. tog ham med i sin bil under påskud af, at han måtte anbringe ham i Nibe arrest.

J.P. havde på det tidspunkt en Opel Olympia model 1939. Et stykke udenfor Støvring gik bilen i stå af en eller anden grund – den dag i dag af andre end J.P. ukendt grund. J.P. sagde til den pågældende, at det sikkert var benzinsmangel og han ville lige kigge i tanken. Han stod ud af bilen og bad manden blive siddende i bilen. J.P. gik hen til bagenden af bilen og løsede tankens dæksel (dette kunne ikke hjælpe meget, idet påfyldningsrøret havde mange bøjninger, således at man overhovedet ikke kunne se ned i tanken). Yderligere fandtes der benzinmåler inde i bilen.

Da J.P. var nået hen til bagenden af bilen åbnede den anholdte bildøren og forsvandt i mørket ind over markerne. J.P. skød med mandens egen pistol et par skud op i luften, hvorefter han vendte bilen og kørte hjem. Han måtte anføre i sin rapport, at den pågældende mand var undveget under transporten, hvilket var ganske rigtigt, men at J.P. faktisk havde tilrettelagt flugten for ham, blev ikke skrevet i rapporten.

Mandens pistol fik jeg fat i officielt for at gøre den ren efter skuddene. Det var en meget fin engelsk pistol, 7,65 mm. Jeg glemte fuldstændig at aflevere

den igen og tog den derfor med til Løgstør i 1943, da jeg flyttede. Den var gemt i min lysekroner, der hang på mit kontor. Den 19. september afleverede jeg den til kobbersmed Andersen, om hvem vi vidste, at han havde et stort illegalt engelsk våbenlager gemt i baghuset ved det hus, hvor nu pensioneret politiassistent Laursen bor.

Senere fik jeg af kobbersmeden at vide, at pistolen senere blev afleveret til en anden faldskærmsmand. Han havde været jaget af tyskerne og havde derfor kastet sin pistol fra sig. Det var lykkedes for ham på cykel ad mange forskellige veje at komme til Løgstør, hvor han opsøgte kobbersmeden. Han fortsatte længere ned i Jylland – så vidt erindres til omegnen af Varde. Pistolen kom således på ny i anvendelse.

Landpolitibetjent Jantzen-Petersen kom en dag til mig og beklagede sig over, at man i bladet "Frit Danmark", der var et illegalt blad, havde beskyldt ham for at have været med i Skørping og deltaget i et sammenstød mellem danskerne og tyskerne, hvorunder Vangsted fra Aalborg desværre blev skudt. I bladet stod bl.a. anført, at han – J.P. – bagefter skulle have udtalt, at det var "en dejlig kamp". Det var alt sammen fuldstændig i strid med sandheden. J.P. havde overhovedet ikke været med – tværtimod havde han helt med vilje ladet en faldskærmsmand undslippe (under tidligere nævnte omstændigheder). J.P. var meget ked af – ganske med urette og helt i strid med sandheden, at være blevet "hængt ud".

Jeg kendte en kontaktmand i Nibe – skomagermester Larsen – og han blev sat nøje ind i forholdet. Han lovede at bringe en rettelse i næste blad, hvilket også skete. Man kan så kun håbe på, at alle de, der læste det første indlæg, også læste det sidste. Det er sikkert sket, idet J.P. aldrig mere hørte om det skete.

Politimester Fog-Pedersens ene datter, Birthe, var på det tidspunkt diakonisse og var altid iført den til denne stilling hørende folderige dragt. Hun kom adskillige gange ned til Trilling og mig og afleverede enten illegale blade eller illegale bøger. Fog-Pedersen havde to sønner, hvoraf den yngste – Jørgen – (der nu er direktør på den Kongelige Porcelænsfabrik) kom ind til

marinen efter studentereksamen og blev optaget som elev på søofficersskolen. En skønne dag meddelte skolechefen skriftligt politimesteren, at hans søn – Jørgen – var udeblevet fra skolen og at man ikke kendte hans opholdssted. Jørgen blev efterlyst i Danske Politiefterretninger, hvilket politimesteren ikke var glad for, idet sønnen jo nu altså stod efterlyst som alle andre forbrydere. Der gik lang tid, uden at nogen hørte fra Jørgen, men en skønne dag kom der et brev fra ham. Han var rejst til Stockholm, hvor han havde fået ophold hos en svensk premierløjtnant. Jørgen bad om at få oversendt en del tøj, bl.a. varmt undertøj. Politimesteren klagede sig over, at han ikke vidste, hvorledes han skulle sende tøj til sønnen, der nu opholdt sig illegalt i Sverige. Jeg henviste ham til en bestemt mand i Aalborg (Bech i "Den lille Butik" på Algade), der var i stand til at ordne sådanne ting. Fog-Pedersen ville gerne vide, hvorfor han skulle aflevere pakken netop der. Det fik han ikke noget at vide om. Han afleverede imidlertid pakken, der også nåede frem. Det var under besættelsestiden nødvendigt at kende sådanne ruter m.m., idet det sikkert ikke var let at hjælpe folk, der var i forlegenhed på den ene eller anden måde.

Jeg mener, at en af de allerførste faldskærmsfolk, der blev sat ned i Danmark, blev sat ned i nærheden af Strandby. En bondemand fandt "nogle sager" ude i et hul på et hedeareal. Vi var derude og fandt en masse ting efterladt af en faldskærmsmand – faldskærm, overtræksdragt, hjelm af svært gummi, støvler med meget tykke gummisåler og andre ting. Vi tog tingene med til Nibe. Selve manden blev ikke fundet, han var for længst forsvundet. Vi nøjedes for øvrigt med i en rapport at anføre, at en meget "grundig eftersøgning" endte uden resultat.

Adskillige gange var der luftalarm og vi hørte englænderne kaste bomber i Aalborg – eller måske mere rigtigt – vi hørte bomberne eksplodere. Af og til anvendte englænderne en slags faldskærmslys, før de kastede deres bomber. De lyste så stærkt, at gaderne i Nibe blev helt oplyste. I øvrigt glædede det os hver eneste gang, vi om natten hørte de engelske maskiner.

Fra den 1. oktober 1943 gjorde jeg tjeneste i Løgstør, idet Osvald Hansen var rejst. Jeg havde således derved faktisk overtaget min fars stilling, som han forlod i 1925, da stillingen blev nedlagt i Løgstør. Der var således gået 18 år fra han rejste, til jeg kom.

I Løgstør var der meget mere uro end i Nibe. Aggersund blev åbenbart af tyskerne betragtet som et særdeles vigtigt punkt, idet man således f.eks. lavede panservognsspærringer rundt om hele området. Spærringerne bestod hovedsagelig af brede og dybe panservognsgrave, store grøfter. Et utal af fremmede arbejdere fra hele landet havde arbejde der, hvilket medførte uendelig meget uro. Mange boede og spiste her i byen. De tjente mange penge, betalt af statskassen, og brugte også mange. Værtshusene havde store indtægter på denne måde. Sortbørshandelen florerede hele tiden. Der blev handlet med rationeringsmærker, cigaretter, tøj m.m. Tyveri var dagligdags overalt, så det var ikke altid let for en enkelt kriminalmand at følge med.

Der var store vanskeligheder forbundet med at få fat på folk, der arbejdede for tyskerne. De betragtede sig selv som en slags fredede mennesker, der stod under tyskernes beskyttelse, hvilket for øvrigt også i mange tilfælde var rigtigt. Det meste af tiden havde tyskerne hovedkvarter i Aggersund i det hus, der senere blev tjenestebolig for brofogeden, beliggende lige øst for brolandingene ved den nordlige ende.

Broen blev taget i brug i 1942. Tyskerne havde lovet, at de denne dag ville holde sig borte, medens indvielsen fandt sted. Det må de åbenbart have glemt, idet der under hele højtideligheden var placeret svært bevæbnede tyske soldater med et par meters mellemrum langs kørebanen på begge sider af denne.

Periodevis var der i Aggersund en del russere. Det var russiske krigsfanger, der havde valget mellem at gøre tjeneste i den tyske værnemagt, eller komme i krigsfangelejr. De havde valgt det første, idet krigsfangelejren i mange tilfælde var ensbetydende med døden. Det voldte en del besvær med disse russere, da de ikke talte andet end russisk. Deres uniformer adskilte sig kun fra den tyske ved et påsyet POA på det ene ærme. Jeg ved

ikke hvad disse bogstaver stod for. Vi havde ret mange tilfælde af ulovligheder med dem. Flere tyverier og et enkelt groft tilfælde af voldtægt.

Der skete i december måned 1943 – altså kort efter min overtagelse af pladsen i Løgstør, et kedeligt tilfælde, idet en arbejder blev dræbt af en bombe anbragt af sabotører.

Der, hvor nu Holger Møller har sin virksomhed på Kærvej (Havnevej), fandtes det såkaldte offentlige slagtehus. Det blev en stor del af besættelsestiden benyttet til forarbejdning af muslinger fanget i Limfjorden. Der var beskæftiget en del arbejdere af begge køn. Man benyttede et såkaldt lokomobil, dvs. en transportabel dampkedel. Der skulle fyres op i lokomotivet om morgenen kl. 03.00. Der mødte et par arbejdere, den ene var Højsleth og han fandt en ”pakke” i fyrrummet. Den anden bad ham lægge den til side, idet det var en bombe, hvorefter han aflagde besøg på et fritstående lokum i nærheden af lokomotivet. Pludselig lød der en eksplosion. Det viste sig at Højsleth havde pillet ved ”pakken”, der åbenbart var eksploderet mellem hænderne på ham. Han klagede sig meget, men var trods svære kvæstelser ved fuld bevidsthed. Han døde kort efter på sygehuset. Jeg så ham derude, begge ben var revet over og højre arm manglede helt. Ansigtet var knust og der var utallige dybe sår på hele kroppens forside – alt sammen svømmede det i blod. Jeg fik den svære opgave at underrette hans hustru og børn. Hustruen ville absolut ud på sygehuset. Det var naturligvis et frygteligt syn for hende. Jeg kørte hende tilbage til hendes hjem. Samme nat skete der en række andre sabotagehandlinger i Løgstør på steder, hvor der blev arbejdet for tyskerne.

Politimesteren bad mig underrette kommandanten og lige netop på dette tidspunkt var der indkvartering her. Chefen boede sammen med mange andre tyskere på du Nord. Jeg måtte derned. Han – en Hauptmann – blev helt hysterisk, Han var kendelig spirituspåvirket. Næste formiddag lykkedes det mig at bringe ham nogenlunde til ro. På et autoværksted i Jernbanegade havde der også været sabotage. Her traf jeg ham sammen med nogle andre tyske officerer. Det lykkedes mig at få dem til at tro på en historie om, at der om natten var observeret en stor mørk personvogn med nogle

unge mennesker i. Det var absolut i modstrid med de faktiske forhold, idet ingen havde set nogen bil. Jeg havde overhovedet ikke talt med nogen herom. Afspærringen rundt om byen blev under hensyntagen til de oplysninger, jeg kom med, ophævet. Heldigvis for mig opdagede tyskerne åbenbart aldrig, at jeg havde narret dem med en historie om bilen.

Det var ikke altid let at opretholde en balance. Der skulle adskillige kneb til, men jeg klarede det nogenlunde, da jeg hele tiden kunne forhandle med tyskerne uden brug af tolk.

Gennem en lang periode var der en kommandant i Aggersund ved navn Müller. Han var oberleutnant og i det civile liv bankmand fra Dresden. Han var af og til meget hysterisk, men til andre tider meget omgængelig. Han havde en kvindelig tolk, men jeg for mit vedkommende, bad altid om en samtale uden tolk. Ved en bestemt lejlighed, var han på det nærmeste helt ustyrlig. Han telefonerede en formiddag og forlangte at chefen for ordenspolitiet aldeles omgående kom til kommandanturen i Aggersund. Jeg var med, på Ø.C. Nielsens anmodning, idet oberleutnanten i telefonen lød ualmindelig ophidset.

Et par tyske soldater havde den foregående aften i Løgstør været i klammeri med nogle danskere og var løbet deres vej. De var gået ind i et tilfældigt hus i Bredgade for at telefonere efter hjælp i Aggersund, men de havde ikke fået nogen forbindelse, hvilket Müller havde opfattet som sabotage fra centralens side. Senere viste det sig, at tyskerne havde løftet hørerøret af før de ringede op, derfor svarede centralen ikke, idet man skulle ringe op med hørerøret hvilende i gaffen, men det vidste tyskerne ikke. Nå, det hele endte nogenlunde fredeligt, ikke mindst fordi jeg kunne komme med en slags modtræk. En dansker, der havde mark stødende ud til skrænten ved bakkerne langs Aggersundvejen, havde klaget over, at en tysk soldat havde skudt med sin pistol efter ham, da han, ganske tilfældigt, kom gående på sin mark og derved kom hen i nærheden af et sted, hvor en tysk soldat opholdt sig med en kvinde her fra byen – en gift kone. Tyskeren må have ment, vedkommende udspionerede dem, hvorfor han havde skudt efter ham, heldigvis uden at ramme. Denne episode forelagde jeg kommandanten, idet

jeg ikke lagde skjul på, at det var en yderst alvorlig tildragelse, der sagtens kunne have en henvendelse til den øverstbefalende for de tyske tropper i Danmark til følge. Müller blev meget betænkelig ved at høre herom og spurgte, om man da ikke ville overlade til ham, at finde den pågældende soldat. Det kunne jeg ganske roligt på egen hånd gå med til, da vi faktisk overhovedet ikke kunne gøre noget ved en sådan sag. Soldaten blev for øvrigt fundet og straffet. Müller var taknemmelig, fordi han på denne måde ikke blev udsat for hverken henvendelse eller kritik fra den øverstbefalendes side.

Der skete ikke alvorlige sammenstød mellem tyskere og danskere her. Således skete der heldigvis ikke drab eller sådanne alvorlige forbrydelser. Der skete en del sabotager både her og i Ranum. Sabotørerne blev aldrig fundet, selvom vi udmærket var klar over at "Kobbersmeden" (Ege Andersens far) havde våbendepot her i byen. Vi vidste mange ting om den slags, vel nok faktisk det meste. Et par nedkastninger faldt i tyskernes hænder ved et uheld. En i Næsby området og en på Livø. Tyskerne havde en lyttepost i Rønbjerg. Herfra havde man observeret en engelsk maskine kaste "noget" ned. Tilfældigvis var jeg på havnen, da Livø-båden kom med en del containere, men det mest morsomme ved det hele var, at de to unge mænd her fra byen, der var ovre for at hente tingene, kom tilbage med samme båd samtidig med tyskerne. Disse anede jo selvfølgelig ikke, de rejste sammen med sabotørerne. "Stoffer" ved Falck var særdeles aktiv. Således stod han for videreforsendelse af illegale blade. Han viste mig en dag, hvorledes han fandt frem til adresser, som han ville sende bladene til. Han tog en telefonbog, lukkede øjnene slog tilfældigt op og pegede med en finger på et navn, som herefter fik tilsendt illegalt materiale – en særdeles fiks facon.

Vi var tre, der havde en lille til dels privat bogklub. Pastor Moustgaard fik tilsendt illegalt materiale, bøger osv. Når han havde læst tingene, afleverede han dem til mig og når jeg var færdig, skulle jeg aflevere til overlæge Christensen på sygehuset. Det virkede fint gennem hele perioden.

Jeg kan huske at Jesper Nielsen og pastor Moustgaard ved en bestemt lejlighed sagde til mig, at de gerne ville have, jeg skulle "passe på" ikke at blive anholdt af tyskerne, idet de havde aftalt en plan om hvorledes forskellige ting skulle ordnes i påkommende tilfælde, enten ved at tyskerne trak sig tilbage, eller der kom direkte krigshandlinger, evt. i forbindelse en engelsk besættelse. De havde bestemt, at jeg for mit vedkommende skulle være den politimyndighed, der kunne rettes henvendelse til. Det følte jeg trods alt som en vis form for tillid og det havde ganske naturligt til følge, at

Moustgaard

jeg var ekstra forsigtig. At alt så kom til at gå på en helt anden måde er en ganske anden sag.

Pastor Moustgaard var hele tiden en glimrende mand, der faktisk aldrig forsøgte at lægge skjul på sit had til tyskerne.

En dag ringede Ø.C. Nielsen mig op i middagsstunden.

Han var blevet ringet op i hemmelighed af en dame – en ung dame fra Ranum, hvis navn jeg ikke her skal nævne, da hun var ansat på tyskernes hovedkvarter, der på det tidspunkt var Hotel du Nord. Hun havde overværet en samtale mellem kommandanten og en af de andre officerer. De havde aftalt, at Moustgaard skulle anholdes og føres til du Nord, idet han havde nægtet at udlevere nøglen til kirken. Tyskerne ville afholde en såkaldt feltgudstjeneste i kirken. Den pågældende dame havde skyndt sig hen til en telefon og fra denne – selvfølgelig uden tyskernes vidende – ringet til Ø.C. Nielsen og havde bedt ham sørge for, at Moustgaard kom ned på hotellet med nøglen. Ø.C. Nielsen ville gerne have mig med. Hans motivering var ved denne og utallige andre lejligheder, at det altid var rart at være to, hvilket var helt korrekt, navnlig under hensyntagen til, at jeg var den, der i modsætning til ham, kunne tale og forstå det tyske sprog. Vi kørte ned til Moustgaards bopæl, præstegården i Rådhusgade. Fru Moustgaard kunne oplyse, at Moustgaard var gået ned på hotellet. Vi blev enige om også at tage derned.

Vi kom op på kommandantens kontor, hvor Moustgaard befandt sig. Han og kommandanten kunne oplyse, at "die Sach ist erledigt". Moustgaard havde

udleveret kirkenøglen under streng protest, idet tyskerne truede med at ville sprænge kirkedøren, hvis de ikke fik nøglen udleveret. Den tyske præst afleverede for øvrigt selv nøglen, da de var færdige med at bruge kirken. Moustgaard havde rygtevis hørt, at tyskerne havde hængt hagekorsflaget op i kirken under gudstjenesten. Han spurgte den tyske præst om det var rigtigt. Præsten benægtede og sagde, at de havde bredt krigsflaget (det var lidt anderledes end det originale hagekorsflag) hen over knæfaldet foran alteret. Moustgaard udtrykte sin tilfredshed hermed, idet han føjede til, at hagekorset for ham var tegnet på det mest nederdrægtige og forbryderiske her i verden. Efter først forsigtigt at have set sig om i stuen, erklærede den tyske præst med meget lav stemme: "Det er det også for mig". Herefter fik de to præster, der jo havde samme opfattelse af nazismens forbryderiske formål, en samtale under næsten venskabelige former.

Pastor Moustgaard var en afgjort førsteklasses mand, en mand man kunne stole på i enhver henseende – også i forholdet til besættelsesmagten. Moustgaard var oprindelig folkeskolelærer og hed Poulsen. Senere gik han som så mange andre under jorden. Jeg fik et brev fra ham med underskrift Poulsen. Jeg var udmærket klar over, hvem denne Poulsen var.

Tiden gik med luftalarmer og mange andre ubehageligheder som følge af tyskernes tilstedeværelse her i Danmark.

Det gik nogenlunde, idet oberleutnant Müller var nogenlunde omgængelig. Han viste også, at han kunne være modtagelig for fornuft og åbenbart ikke gennemsyret af ondskab og had som mange andre tyske officerer var det. Efterhånden blev det dog mere og mere klart, at tyskerne ville tabe den krig, de selv havde påbegyndt.

Vi nåede efterhånden helt frem til den 19. september 1944. En dag der vanskelig lader sig beskrive, men som står uhyggelig klar i erindringen hos dem – her tænker jeg på politimænd – der oplevede den. Den dag blev det danske politi afsat af tyskerne.

Jeg for mit vedkommende havde om formiddagen været ude på en del landejendomme i nærmeste opland i anledning af nogle tyverier - spise-

kammertyverier og tyverier af rationeringsmærker. Jeg kom tilbage ved middagstid. I det jeg drejede ned ad Rådhusgade fra Bredgade (fra Øst) bemærkede jeg utallige tyske soldater rundt om politistationen, samt ved indgangene til anlægget. Alle var bevæbnede med tilsyneladende skudklare maskinpistoler. Ved indkørselen i Rådhusgade stod to tyskere. Det var helt klart, at et eller andet var galt, men jeg valgte at gøre forsøget med at køre ind foran bygningen. Man kunne regne med, at tyskerne havde forlangt og fået numrene på de af politiets biler, der ikke var hjemme. Hvis man kørte videre hen ad gaden, kunne man næsten forvente en byge fra maskinpistolerne – altså kørte jeg ind. I forhallen blev jeg standset af et par tyskere, "Keine Zutritt", men da de havde set min legitimation, kunne jeg gå videre. Situationen var ret ubehagelig. Jeg husker tydeligt, at politifuldmægtig Rævsbjerg netop den dag var i Løgstør. Han stod inde på kontoret og sagde, at politiet var afsat. En del tyskere under kommando af en ganske ung, meget nervøs løjtnant, var til stede. De foretog sig faktisk ikke noget, men løjtnanten sagde til os, at politiet fra i dag ikke fungerede mere i Danmark. Det var en ejendommelig situation, som vi lige i øjeblikket ikke rigtig vidste, hvorledes skulle klares. Ingen blev anholdt eller tilbageholdt og vore våben blev ikke forlangt udleveret. Man kunne faktisk kun i sin tjenestebog anføre, at arbejdet fra og med i dag og indtil videre var ophørt.

Vi mærkede en ualmindelig stor hjælpsomhed fra folk. Samme dag mødte min mor skibsmægler Odgaard (Julius Odgaards far). Han sagde, at hvis der ikke kom penge til os og det begyndte at knibe, skulle hun komme til ham, så ville han yde den nødvendige hjælp. Grosserer Mikkelsen var parat med tobak, manufakturhandler Aistrup tilbød et godt skjulested på et værelse øverst oppe i bygningen over hans forretning. Det var virkelig dejligt at mærke, at vi kunne blive hjulpet, når det virkelig kneb.

Overlæge A. Christensen og oversygeplejerske frk. Pedersen

Selvfølgelig var man blevet nervøs, da det hurtigt rygtedes, at i andre byer var mange politimænd blevet anholdt og ført bort. Den allerførste nat tilbragte jeg hos kontorassistent Peter

Jensen i hans hus på bakken (huset hvor skræddermester Rosenskjold nu bor). Derefter logerede jeg på sygehuset, hvor oversygeplejerske frk. Pedersen efter aftale med overlæge Christensen arrangerede det således, at jeg kunne logere på et værelse på loftet over afd. A. Frk. Pedersen var helt ovenud behjælpelig. Hun arrangerede det således, at hvis tyskerne skulle komme, skulle jeg skynde mig ned på operationsstuen og tage plads på operationsbordet, så ville hun straks komme og arrangere det, så det så ud, som om jeg var operationspatient. Man antog at tyskerne trods alt ikke ville tage en "dødsyg" patient med sig fra sygehuset. Der blev imidlertid ikke brug for noget arrangement, idet tyskerne heldigvis ikke kom.

Jeg havde truffet den aftale med politiassistent Ø.C. Nielsen, at vi skulle underrette hinanden, såfremt vi mente, det var bedst at forlade byen for en tid. Efter nogle dages forløb ringede jeg ham op og fik af hans kone at vide, at han allerede var rejst fra byen. Han havde ikke meddelt mig noget herom, hvilket virkede ejendommeligt på mig, men jeg traf nu den beslutning, at det sikkert var bedst at rejse hjemmefra en tid.

Ø.C. Nielsen

For en sikkerheds skyld havde jeg anskaffet et par falske legitimationskort.

Hagstrup som forvalter Knudsen

Fotograf Michelsen (senere Ingas foto) havde lavet forskellige fotografier, der kunne virke vildledende. Et med store briller, et andet med stor hat m.m. Kontorchef Skipper på kommunkontoret var en ualmindelig pligttopfyldende og forsigtig mand. Han ville have en skriftlig erklæring på Tro og Love om, at det oprindelige kort var borte. Det fik han naturligvis og jeg fik et kort, hvor stillingen fra kriminaloverbetjent var ændret til kontorassistent, men ellers med kor-

rette oplysninger. Et andet kort lød på forvalter Knudsen med bopæl i Holme.

En aften ville jeg cykle til Vindblæs Kro, hvor fru Jensen havde lovet mig ophold. Her traf jeg for øvrigt et par befalingsmænd, som jeg kendte fra garnisonen i Viborg. De optrådte som "rejsende for Hedeselskabet", men hvad de ellers foretog sig, var der ingen tale om. Jeg havde ladet min pistol blive hjemme i Løgstør, hvilket viste sig at være særdeles heldigt.

Den aften, jeg forlod Løgstør, havde jeg på cykel været i Ravnstrup hos Simon Svenstrup, efter nogle pakker cigaretter. Jeg havde overhovedet ikke set en eneste tysker på den tur. Omkring klokken 20.30 ville jeg så på cykel køre til Vindblæs. På Sønderport ud for læge Sørensen var der en masse tyskere, tilsyneladende under kommando af en underofficer. Han ville se legitimationskort. Jeg forsøgte at forklare ham, at jeg skulle skynde mig til Fandrup, men blev beordret til at sætte mig hen på murkanten ved Doktor Sørensen, hvor der allerede sad en del mennesker, som jeg i mørket ikke kendte. En af dem fortalte, at alle, der iflg. legitimationskortet havde bopæl et vist antal kilometer fra Løgstør, blev holdt tilbage. Ude på kørebanelen gik en tysker med sin maskinpistol klar til skud. En overgang tænkte jeg på at springe på cyklen og derefter forsøge i stor fart at køre ned ad bakken mod hovedgaden, men denne tanke opgav jeg, idet man ganske sikkert ville have skudt efter mig. Jeg blev siddende sammen med efterhånden en halv snes andre.

Ventetiden var frygtelig lang. Jeg mener at have siddet der i ca. en halv time. Pludselig blev der skudt en klar lyskugle op nede fra gadekrydset ved bager Johansen. Det var åbenbart et signal, idet vi nu blev kommanderet efter tyskeren ned til krydset, hvor det vrimlede med tyske soldater. Det viste sig, at alle, der var blevet holdt tilbage, skulle kontrolleres nærmere og det næste chok for mig kom, da jeg så, at der var oberleutnant Müller fra Aggersund, der havde kommandoen over hele aktionen. Ham havde jeg talt med så mange gange, at han helt sikkert kendte mig. Jeg var 100% sikker på, at han også opdagede, hvem jeg var og at jeg havde et falsk legitimationskort. Han sagde ikke noget, bortset fra "Guten Abend", men bad en

underofficer undersøge min bagage på cyklen. Denne underofficer spurgte mig ud om en mængde ting og pludselig spurgte han mig om, hvorfor jeg talte et så udmærket tysk – om jeg havde boet i Tyskland. Jeg fandt på en eller anden forklaring og det endte med, at han gik hen til Müller og sagde, at han ikke havde fundet noget mistænkelig. Müller så hen på mig og sagde "schön, weiter fahren". Der faldt ligesom en sten fra mit hjerte og jeg skyndte mig bort fra stedet.

Den dag i dag føler jeg mig stadig sikker på, at Müller udmærket vidste, hvem jeg var, men besluttede at lade mig "slippe", i hvert fald er jeg ham taknemmelig derfor. Jeg ville gerne møde ham og takke ham, men rygtevis længe efter krigen, hørte jeg, at han var omkommet ved en sprængning af noget sprængstof i nærheden af Vust. Om det er rigtigt ved jeg ikke. Heldigvis havde jeg ladet min pistol blive hjemme. Det ville jo have virket noget kompromitterende, hvis jeg havde haft den med mig. Jeg opholdt mig på kroen i Vindblæs en kort tid, indtil frk. Pedersen fra kontoret i Løgstør, telefonerede og ville tale med mig. Det viste sig, at tyskerne havde forlangt min pistol udleveret. Jeg ville herefter ikke blive i Vindblæs, da det åbenbart nu var helt klart, hvor jeg opholdt mig. Efter en enkelt nats ophold hos gårdejer Adolf Fisker i Oudrup, kørte jeg til Løgstør.

For øvrigt havde Frida afleveret min pistol til Müller i Aggersund. Hun var på

Kvittering for aflevering pistolen

cykel kørt derned og havde talt med Müller selv. Han havde været særdeles flink og havde ikke forsøgt at få noget at vide om, hvor jeg var henne. Den originale kvittering for hans modtagelse af min pistol er stadig i behold som lidt af en kuriositet. Pistolen er aldrig senere dukket op.

Herefter tog jeg, efter forud truffet aftale med inspektør Jensen, ophold på Livø, et sted, jeg jo havde stort kendskab til, idet jeg som barn boede der indtil 1917. Foruden mig var der en anden politimand på øen, nemlig Nederby-Pedersen, der var gift med Anna Studsgaard, der var datter af en funktionær på øen, Niels Studsgaard. Han var lidt af en altnuligmand på øen. Han passede elværket og var reserveskipper på båden m.m.

Jeg havde for så vidt en god tid derovre – men ret kedelig. Jeg havde fået stillet et værelse ovenover kontoret på gården til rådighed, oven i købet med fast stuemand til at passe kakkelovn, rede seng, gøre rent osv. Jeg spiste sammen med de ugifte funktionærer i funktionærspisestuen på 1. sal i køkkenbygningen. Maden var altid tip-top, men tiden var lang derovre. Om aftenen besøgte jeg ofte forskellige af funktionærerne. Et par gange var Frida og Lena på besøg på øen, hvilket naturligvis var en yderst velkommen afveksling i det daglige. Således var Frida og Lena på Livø Juleaften. Vi var inviteret til juleaften hos tømrer Petersen. Det hele var lidt uvirkeligt, idet stemningen ganske naturligt ikke kunne være helt den samme som under mere fredelige forhold.

Vinteren skred uhyre langsom frem uden de helt store overraskelser. Overraskelserne indtraf nemlig først en søndag formiddag i begyndelsen af marts 1945. Vejret var fint, stille med en meget tæt tåge. Der hørtes fra fjorden motorstøj fra i hvert fald to fartøjer. Det viste sig, at to tyske patruljebåde var på vej mod øen. De stævnede lige mod havnen og løb ind og fortøjede. Et større kommando steg i land og kom op mod "Byen".

Det var særdeles ubehageligt, idet ingen kunne vide noget om deres ærinde. Nogle funktionærer sagde til os, at vi hellere måtte gemme os i skoven, indtil tyskerne var borte. Det gjorde vi dog ikke, idet det næsten var helt sikkert, at tyskerne nok på den ene eller anden måde skulle få at vide, vi var der, hvis de da ikke allerede i forvejen vidste det.

Det oplystes senere, at tyskernes lyttepost i Rønbjerg, mente, at der i nattens løb var sket nedkastninger på øen, hvilket var tyskernes oprindelige ærinde. Der var ca. 40 soldater samt officerer og andre befalingsmænd. De

foretog undersøgelser i de forskellige bygninger samt i skoven og på øen i det hele taget. En af officererne rettede henvendelse til en af de anbragte – hans navn var Evald og var fra Randers. Tyskeren spurgte, ved hjælp af en ledsagende tolk – en landsforræder – om Evald havde lagt mærke til noget, om nogen havde våben eller lignende. Hertil Svarede Evald, at det havde han ikke, men jeg kan måske fortælle noget andet interessant, hvorefter han fortalte, at to politimænd gemte sig på øen. Herefter kom der pludselig voldsomt liv i tyskerne. Jeg opholdt mig på Methmans værelse, da der pludselig kom farende et par tyskere op og ruskede i min dør til værelset, hvor jeg boede. Den var aflåst, hvorfor den ene tysker nærmest i raseri forsøgte at sparke døren op. Jeg kunne nu lige så godt ”springe i det som krybe i det”, idet jeg boede der.

En tilkaldt officer foretog en slags afhøring og meddelte mig, at jeg måtte betragte mig som anholdt, da mine papirer jo tydeligvis var falske. Jeg sagde til ham, at jeg ikke kunne anerkende, at mine papirer var falske, idet samtlige data bortset fra stillingsbetegnelsen var rigtige. Han anerkendte da også næsten rigtigheden heraf, da han jo var vidende om, at værnemagten havde afsat politiet, hvorfor jeg nødvendigvis havde søgt andet arbejde.

Nederby blev ligeledes afhørt, hvilket jeg ikke overværede, og vi blev derefter begge ført ind på inspektør Jensens kontor. Inspektør Jensen blev af tyskerne bebrejdet, at han havde gemt to politimænd. Jensen blev voldsom fornærmet, sprang op og slog i bordet for tyskerne, idet han på absolut let forståeligt tysk gjorde dem bekendt med, at her på Livø var det ham, der traf bestemmelser og havde kommandoen. Værnemagten skulle i hvert fald ikke komme herover og give ham ordre eller bebrejde ham noget, ligesom han gjorde dem bekendt med, at han gerne så dem forlade øen snarest muligt. En meget stor tak herfor til inspektør Jensen. De sagde til ham, at de tog af sted nu og tog os begge med foreløbig til Aalborg. På tilbagevejen ud gennem kontorerne kom vi ud til gangen, hvor nu Nedergaards kone var kommet til stede. Hun græd meget hjerteskræende og var meget oprevet og bange.

Nu skete der noget ejendommeligt og mærkeligt, idet den tyske officer, der havde været med inde hos inspektøren og som nu stod lige ved siden af mig, spurgte mig om hvem den bedrøvede dame var og hvorfor hun dog græd så voldsomt. Her var jeg glad for at kunne tale med ham på hans eget sprog uden tolk. Jeg fortalte ham, at det var kollegaens hustru, der netop havde fået at vide, at vi som anholdte foreløbig skulle med til Aalborg, og da det ikke kunne være nogen hemmelighed, heller ikke for ham, at andre danske politimænd befandt sig i tyske KZ lejre, var det helt naturligt, hun fuldkommen var slået ud.

Den pågældende officer må trods alt have haft lidt hjerte i brystet. Han gik hen til fru Nederby – Anna – tog hende lidt om skulderen og sagde til hende, at han ville ændre sin beslutning derhen, at hendes mand og hans kollega kunne blive på øen. Han ville ved hjemkomsten til Aalborg aflægge beretning for sin chef, som derefter skulle træffe afgørelse om, hvad der senere skulle ske.

Han spurgte herefter Nederby og mig, om vi ville give vort æresord på, at vi ikke forlod øen, i hvert fald de første 14 dage. Det gjorde vi. Hvad skulle vi ellers gøre i denne situation. De talte med inspektør Jensen, der sagde til dem, at han kendte os så godt, at vi ville holde vort ord. Derefter forlod tyskerne øen.

Inspektør Jensen tilbød os, at vi kunne blive sat i land fra øen straks, hvis vi forlangte det. Vi sagde til ham, at vi havde talt længe sammen herom og havde besluttet os for at blive. Med vort kendskab til tyskernes metoder, vidste vi alt om, at der ville blive taget gidsler på øen, hvis de kom tilbage og vi var rejst derfra. Inspektøren erklærede sig meget tilfreds med vor beslutning.

”Stikkeren” Evald opsøgte mig senere på værelset, hvor han gerne ville forklare mig, hvad der var sket mellem ham og tyskerne. Jeg betroede ham, at det vidste jeg allerede og jeg helst så ham forlade mit værelse her og nu, hvilket skete. Som en direkte følge af hans meddelsomhed overfor tyskerne, var han efter tyskernes besøg ikke særlig anskrevet på Livø.

Tyskerne kom ikke senere tilbage. Det kunne vi intet vide om og Nederby og jeg var faktisk "låst inde" på øen efter den tid, idet vi ikke overfor inspektøren eller andre på øen kunne forsvare, at tyskerne alligevel vendte tilbage. En nat i marts styrtede en engelsk flyvemaskine ned nordvest for Livø. Fra øen kunne vi se en del af maskinen rage op over vandoverfladen. Jeg fandt på stranden senere en "Flyverstøvlé", der tydeligt var mærket med et påskrevet navn "Wigley". Det måtte næsten antages, at maskinens besætning var omkommet, men der drev ikke nogen af dem i land på Livø. Jeg gik

Wigleys grav i Løgstør

en tur på stranden for at se efter, men der kom som nævnt ingen ind. Af besætningen, der jo desværre var omkommet, blev fire senere begravet på kirkegården i Løgstør.

Med mellemrum besøgte jeg om aftenen skipper Balleby Petersen, der boede i "Skipperhuset" nede ved havnen. De var, som for øvrigt alle andre på øen, dejlige og gæstfrie mennesker. Jeg husker specielt en bestemt aften, hvor jeg var på vej fra skipperhuset til min bopæl. Sydfra kom der en flyvemaskine – efter lyden at dømme en englænder-.

Den kom fra SØ og fløj mod NV. Den fløj så lavt, at jeg faktisk troede den ville lande på forstranden. Jeg kunne i måneskinnet se maskinen ganske tydeligt, dens retning var en sådan, at jeg faktisk kastede mig ned på jorden, da jeg blev bange for at blive ramt. Piloten har formentlig kunnet se mig. Jeg mener, hans højde over mig har været mellem 10 og 15 meter. Jeg kunne tydeligt mærke lufttrykket og mærke den varme udstødning, da han fløj forbi mig. Det var faktisk ikke en særlig rar oplevelse, men en trøst var det, at det var en englænder – en af vore venner.

En anden oplevelse var en dag, hvor en af "Gutterne" forsvandt fra afdelingen. Han var blevet fornærmet på inspektøren, med urette. Han, der af en eller anden grund havde fået tilnavnet "Staude", havde fundet ud af, at han ved hjælp af et par rottefælder kunne fange vildænder nede ved stranden. Han strøede lidt korn og brødstykker ud omkring de spændte fælder. Han

fangede ingen fugle, men fælderne var borte, hvilket var ensbetydende med, at fælden havde klappet om en fugles fod, så fuglen sikkert var overladt til en pinefuld og langvarig død. Inspektøren kaldte Staude hen på kontoret, hvor han forklarede ham, hvilken pine de stakkels fugle kunne blive udsat for.

Det forstod Staude godt og lovede at holde op med at anbringe fælder nede på stranden. I løbet af et par dage fandt Staude ud af, at han var blevet fornærmet over dette forbud og i en sådan situation var der ganske naturligt kun en ting at gøre, nemlig at løbe bort og gemme sig.

Han blev uden held eftersøgt i nogle dage. Men pludselig en eftermiddag kom en af gutterne – Arne Frandsen – farende ind på kontoret og råbte: ”Jeg har fundet Staude”, Det viste sig, at Staude havde gemt sig i en såkaldt markmødding langt ude på en mark. Han havde trykket sig ned i gødningen, der på grund af gæringsprocesser var varm. Han havde lavet et tragtformet hul ned i møddingen. Han var død, sikkert kvalt af amoniakdampe. Der var et par gutter med til findestedet med noget reb, en presenning og en slæde. Staude blev svøbt ind i presenningen og surret fast til slæden, hvorefter køreturen tilbage blev påbegyndt, som dog var vanskeliggjort på grund af meget sne. Der fandtes på øen et lille sprøjtehus. Her anbragte man liget. En af gutterne vaskede ham og fik ham til at se nogenlunde ud. Inspektør Jensen var lidt i tvivl om, hvorledes han nu skulle forholde sig. Jeg anbefalede ham at skrive en rapport om det passerede. Inspektøren var dengang født til stillingen som sognefoged på øen. Rapporten blev sendt til kreds-kontoret i Løgstør (politikontoret i Løgstør med bistand af sagfører Arthur Hansen fungerede i den tid politiet var borte). Desuden skrev han til sognepræsten på Staudes hjemsted og bad præsten fortælle Staudes mor, at sønnen var død. Han bad præsten om at foranledige, at Staudes kiste ikke blev åbnet, når den kom hjem, idet Staude ikke var særlig pæn at se på efter opholdet i møddingen.

Fjorden var lukket helt til af is og båden kunne derfor ikke sejle. Staude blev derfor liggende i sprøjtehuset på et tapetsererbrædt med et lagen over sig. Efter nogen tids forløb mente skipperen, at han kunne sejle til land. Staude

skulle naturligvis med over. Han blev på en bære anbragt i bådens last. Inspektøren holdt en pæn lille tale over Staude og bad en bøn, hvorefter båden startede mod Løgstør. Efter nogen timers forløb vendte den om, da der var for meget dravis. Så måtte Staude transporteres tilbage til sprøjtehuset. Da han skulle løftes fra brættet ned på en bære, var han frosset fast til brættet, idet vandet, hvormed han tidligere var blevet vasket, var frosset til is. Efter et par ugers forløb, lykkedes det at nå til Løgstør. Staude blev lagt i kiste og transporteret til sit hjemsted.

Nu skete der det, at Staudes mor sendte et brev til inspektør Jensen. Brevets indhold fik ham til at bande høj og ønske hende anbragt på et sted, hvor der efter sigende er særdeles varmt. Hun kunne rigtignok godt forstå, at inspektøren havde bedt om, at kisten ikke blev åbnet. Enhver kunne nemlig sagtens se, at hendes søn var blevet mishandlet på det groveste – så groft at han til sidst var afgået ved døden. Det var den lille historie om Staude.

En af gutterne "BUF" var en stor beundrer af tyskerne og dermed naturligt modstander af englænderne. Han vidste ikke hvordan tingene hang sammen, det troede han bare. En af funktionærerne sagde en dag til ham, at englænderne havde været over øen om natten og havde kastet våben ned. Disse våben var gravet ned i husfader Sørensens have (Sørensen var installatør Richard Sørensens far). Selvfølgelig var dette for groft for BUF. Han begav sig hen i Sørensens have, hvor han ved hjælp af fire små pæle og en lang snor indhegnede det stykke, hvor de nedkastede våben måtte kunne findes. Derefter gik han i gang med at grave i Sørensens blomster- og grøntsags bede. Efter sigende arbejdede han nogenlunde i samme tempo som en almindelig rendegraver. Sørensen kom tilfældigt til at se ud gennem vinduet og det var ensbetydende, at BUFs gravearbejde fik en endog meget hurtig afslutning.

Ofte kunne vi om dagen se engelske maskiner i luften. Det var for os et vidunderligt syn, idet vi tog det som et tegn på, at afslutningen måtte nærme sig. Nederby og jeg var enige om, at vi ville blive på øen udelukken-

de for ikke at udsætte nogen for overlast fra tyskernes side. De var på det sidste ret desperate og man kunne vente sig næsten alt fra deres side.

Den 4. maj om aftenen var jeg sammen med et par andre inviteret til kaffe hos Studsgaards. Der skulle spilles kort. Jeg deltog som tilhører og tilskuer, idet jeg ikke selv kan spille kort. Da den engelske presse kom over radioen, lagde Studsgaard kortene ned og sagde: "Lad os lige høre, om der skulle være noget nyt".

Montgomerys meddelelse blev læst op. Ingen af os kunne rigtig sige noget. Vi var ganske overvældet af glæde og begejstring, følelser der ikke kan beskrives, de skal opleves. Studsgaard samlede uden et ord kortene sammen, idet ingen selvfølgelig havde lyst til at spille mere. Da kortene var samlet sammen og lagt på bort, sagde han til fru Studsgaard: "Marie, nu vil vi fanden filistre mig have et stykke brød med en dram til", og det fik vi.

BUF løb frem og tilbage på gaden og råbte: "Det er løgn og propaganda det hele, tyskerne har ikke overgivet sig". Han var dybt fornærmet på radioen, der kunne viderebringe meddelelser af den art.

Jeg for mit vedkommende pakkede straks samme aften alle mine sager og var klar til afrejse fra øen næste morgen. Af ene glæde kunne ingen af os overhovedet sove om natten. Vi var overvældede og kunne næsten ikke fatte, at de mennesker, der i de sidste fem år havde optrådt, som herskere i vort land, nu endelig havde fundet deres overmand. Jeg talte i telefonen med Frida, der fortalte, at frihedskæmperne allerede var i gang med at anholde forskellige mennesker i byen. – Herom senere.

Den følgende morgen, den 5. maj, sejlede vi tilbage til Løgstør. Den gamle Livøbåd, der hele tiden lå i havnen på Livø, var på slæb, fuldt lastet med kartofler, der skulle sendes videre.

Besættelsestiden var nu forbi. Den havde også varet længe nok

Det var en underlig, men vidunderlig, fornemmelse at sætte foden på fastlandet igen og vide, at de tyskere, man evt. herefter mødte, var ganske uskadelige og intet som helst havde at sige mere. Jeg så for øvrigt overhovedet ingen tyskere de første dage.

Også andre kolleger var kommet tilbage til Løgstør. Ingen vidste noget om, hvorledes det hele nu ville komme til at fungere og ingen vidste noget om, hvornår politiet egentlig ville træde i funktion igen. På kontoret og politistationen herskede der bogstavelig talt vild forvirring. Pludselig dukkede der en mand op, der foregav, at han skulle være byleder. Hans navn var Oskar Andersen. Ø.C. Nielsen, som jeg traf, kunne oplyse, at den pågældende var tidligere løjtnant fra forsvaret. Det kan dog her oplyses, at han langt fra var tidligere løjtnant, idet han havde været underkorporal. Han udstedte ordrer til arrestationer af forskellige folk i Løgstør og omegn. Det virkede noget ejendommeligt det hele. F.eks. blev adskillige arrestanter løsladt fra arresten for at give plads til de "ny ankomne". For mig, og mange andre, virkede det helt forkert og urealistisk, at en mand, der var arresteret for tyveri, kunne gå lige ind på politistationen og få udleveret en riffel med skarp ammunition, for bagefter at patruljere udenfor som en slags vagtmand. Det hele var faktisk noget roderi og jeg kunne konstatere, at der fra mit kontor var stjålet forskellige ting. Heldigvis kom der i løbet af kort tid ordre til, at politiet skulle træde i funktion igen den 13. maj. Derefter kom der lidt mere orden i tingene. Retsplejelovens bestemmelser, blev igen overholdt, men naturligvis var det en travl tid, der forestod.

Selve befrielsen for tyskernes herredømme overskyggede dog alt. Alle kunne føle sig befriede for 5 års undertrykkelse.

Heldigvis blev der ikke tale om "de lange knives nat". Det havde man egentlig frygtet, men selv om der skete enkelte meningsløse overgreb, hvor der blev optrådt med metoder, der ikke var meget bedre end tyskernes, lykkedes det dog i det store og hele at holde gemytterne i ro.

Tyskerne forlod nu Danmark i det store og hele til fods. De havde dog i mange tilfælde stjålet cykler og andre befordringsmidler, men alt blev taget fra dem, når de ankom til grænsen.

I den følgende tid fandtes der rundt om mange forskellige tyske efterladenskaber. Der var oprettet et opsamlingssted i Fjerritslev under ledelse af danske militærfolk.

Jeg kan huske et tilfælde, hvor landpolitiassistent Willumsen fra Aars kom med tre granatlignende genstande, der var fundet i kælderen under en skolebygning i Pisselhøj udenfor Aars. Jeg skulle fragte tingene videre til Fjerritslev. På et tidspunkt mente jeg at kunne mærke en underlig lugt, hvilket ganske naturligt førte tankerne hen på en eller anden form for gas. Ankommet til Fjerritslev kiggede de længe på de tre ting, som ingen af os kendte. En af folkene ville åbne en hane i en af beholderne med en skrue-nøgle. En anden frarådede dette, men den pågældende åbnede alligevel. Det viste sig nu, at der var tale om en slags tåre- eller røggranat. I løbet af forbavsende kort tid var hele den østlige del af Fjerritslev indhyllet i en tæt tåge. Vi fik således nysgerrigheden stillet. Utroligt mange ting havde tyskerne efterladt overalt. De havde ingen interesse i at tage noget som helst med tilbage. De var endelig og afgørende slået.

I Norge overgav tyskerne sig først den 17. maj, idet nogle unge fanatiske officerer ville kæmpe videre, men til sidst kapitulerede de dog. Bornholm var den del af Danmark, der led størst skade som følge af krigen, idet en ung tysk officer derovre heller ikke ville overgive sig, hvilket havde til følge, at russerne bombede nogle byer derovre med store tab af materiel, bygninger, men også mange folk blev dræbt. I Japan havde USA sat det endelige punktum ved hjælp af en atombombe – den første i verdenshistorien. Et par byer samt mange hundrede tusinde mennesker blev udslettet.

Herefter var Italien, Japan og Tyskland færdige med krigen. De havde regnet med at vinde, hvorefter de skulle dele hele verden imellem sig. Hitler skulle i hvert fald være diktator over hele Europa. Tyskland skulle på den måde være hovedlandet med en masse delstater. Heldigvis gik det helt anderledes, idet de tre magter havde forregnet sig. De glemte helt at tage i betragtning, at de allierede var de stærkeste. Tabstallene under anden verdenskrig var uhyggelige. Der blev dræbt mange millioner unge mennesker, alt sammen som følge af denne galning til Hitler og hans trang til at blive verdensherre.

Vi, der nu er frie mennesker, må aldrig glemme, at vi alene skylder England og USA vor frihed. De ofrede millioner af deres unge mænd i kampen mod Hitler og hans tilhængere. Vi, der oplevede tyskernes herredømme i vort eget land i 5 år, kan aldrig glemme følelsen af at være blevet befriet. Desværre er der nu bagefter opstået en vis modstand mod USA og til dels også England. Det bør ikke ske. Disse to lande har befriet os for tyskernes herredømme, glem ikke det.

Efter krigens afslutning blev adskillige af de højtstående tyskere dømt for krigsforbrydelser ved Nürnberg processen. De fire værste tyske forbrydere, nåede dog ikke at blive dømt, idet de dømte sig selv dødsstraf. Hitler, Göring, Himler og Gøbbels begik alle selvmord. Kun Göring nåede at blive anholdt, men han begik selvmord i fængslet. De tre andre begik selvmord før anholdelsen.

Nu havde vel ingen den gang regnet med, at de tre tabende parter nogensinde mere ville rejse sig. Vi regnede heller ikke med at tyskerne ville komme her som turister osv., men det er gået helt anderledes. Tyskland og Japan er i dag (juli 1988) vel nok de rigeste i verden. De blev hjulpet med at starte op igen og har selv arbejdet sig helt til tops.

Her kommer tyske turister i tusindvis hver sommer, men langt de fleste er jo så unge, at de ikke nogensinde har deltaget i krigen. Det skal så i øvrigt bemærkes, at de opfører sig eksemplarisk og er høflige og pæne mennesker at tale med, men hos vi ældre kan det ikke undgås, at der af og til dukker små dunkle og ubehagelige minder frem i erindringen.

Siden 1972 har Danmark været tilsluttet EF, hvilket jeg for mit vedkommende er en glødende modstander af. Daværende statsminister Jens Otto Kragh, kæmpede for at få os med i dette fællesskab, hvilket desværre lykkedes for ham. Dagen efter trådte han tilbage som statsminister (Han havde løfte om en meget stor og vellønnet stilling i USA). Jeg vil ikke her nedfælde på papiret, hvad jeg – og utallige andre – mente og mener om ham. Kun vil jeg sige, at tankerne om ham ikke er pæne.

Nu i skrivende stund er der jo altså gået mere end 43 år siden befrielsen, men det hele står knivskarpt i erindringen. Min mening med at nedfælde det foranstående har kun været, at mine børn og børnebørn ad åre kan læse lidt om, hvad jeg følte under de fem lange år.

A. Hagstrup